

תנאים

מתוך ויקיפדיה, האנציקלופדיה החופשית

תנאים - כינוי לחכמים בתקופה שמימות הלל הזקן ועד לחתימת המשנה, כלומר במאה ה-1 וה-2. הכינוי **תנאים** שפירושו למסור בעל פה, ללמוד או ללמד) מורה על חכם הנוכח במשנה או חי בתקופת המשנה. תקופת התנאים באה לאחר תקופת הזוגות, וקדמה לתקופת האמוראים.

נהוג לחלק את תקופת התנאים לחמישה דורות, ועל אלה מוסיפים עוד דור של "תנאים למחצה", שחיו מיד אחרי חתימת המשנה. מספר התנאים הידוע הינו 120 בקירוב. התנאים חיו ופעלו בארץ ישראל במרכזים שונים. לאחר חורבן ירושלים עבר המרכז בראשות רבן יוחנן בן זכאי ליבנה. תלמידיו הקימו מרכזי לימוד תורה בלוד ובבני ברק.

רבים מהתנאים התפרנסו מעבודת כפיים (למשל רבי יוחנן הסנדלר (בנוסף להיותם מורים ופוסקי הלכה). חלק מהתנאים שימשו גם כמנהיגי ציבור ואף ייצגו את העם היהודי בפני השלטונות הרומיים בארץ ישראל.

[תולדותיהם

התנאים מזוהים על ידי המחקר עם הפרושים. ייחודם של התנאים היה יצירת הלכה על ידי תורה שבעל פה, שבבסיסה רעיון המדרש, שאיתו מתפתח כמובן מוסד בית-המדרש.

לימוד התורה על דרך המדרש הינה הדרך התנאית ליצירת הלכות. דרך זו לא הייתה מקובלת על כת הצדוקים, אולם לאחר החורבן הפכו התנאים והיו למנהיגות הרוחנית והפוליטית של העם היהודי, וכך החלה להתעצב ולהתגבש ההלכה, המבוססת על תורה שבעל פה.

עד ימי הלל ושמאי היו מחלוקות בודדות, אך החל מתקופתם, במשך כשני דורות, היו שני בתי מדרש נפרדים בית הלל ובית שמאי, ונוצרו מחלוקות ביניהם. לרוב נפסקה הלכה כבית הלל.

תלמידיו של רבן יוחנן בן זכאי, שהיה תלמידו של הלל הזקן, הלכו לכיוונים שונים וידועה במיוחד המחלוקת העקרונית בין רבי יהושע, שהלך בדרכם של בית הלל, לרבי אליעזר, שהלך בדרכם של בית שמאי. סביב שאלת תנורו של עכנאי, חלקו רבי יהושע ורבי אליעזר בנושא בסיסי בהגדרת תושבע"פ. אף שרבי אליעזר הביא הוכחות משמים שהוא צודק, חבריו פסקו כנגדו, באמרם "לא בשמים היא". תלמיד נוסף של ריב"ז הוא רבי אלעזר בן ערך, שתורתו לא נשתמרה כיוון שהתרחק משאר החכמים.

אחרי תקופה קצרה בהנהגת הדור, ריב"ז התרחק לברור חיל, והעביר את הנשיאות לרבן גמליאל דיבנה. ר"ג פעל לחזק את מעמדה של הנשיאות והתעמת עם שאר התנאים.

רבי עקיבא למד משני תלמידיו של ריב"ז, רבי יהושע ורבי אליעזר, ושילב את תורתם בשלו, ובכך יצר את הבסיס למשנה שלנו, עד שהגמרא אומרת (סנהדרין פו ע"א) שכל המשניות שהובאו באופן סתמי, במשנה, בתוספתא ועוד, הם מתורתו. רבי ישמעאל חלק על רבי עקיבא בנושאים רבים. אחד הנושאים המרכזיים שבהם חלקו הייתה בהבנת דברי התורה, לפי רבי עקיבא יש לדרוש כל מילה בתורה, בעוד רבי ישמעאל סובר ש"דברה תורה כלשון בני אדם" ולא בדרך הקצרה ביותר.

בדור שלאחר רבי עקיבא נכתבו רוב קובצי המשניות והבסיס למדרשי ההלכה, על ידי תלמידיו של רבי עקיבא. רבי יהודה הנשיא אסף את קובצי המשניות והברייתות וערך מתוכם את המשנה שבידינו. בעוד בכל דורות התנאים היו כמה תנאים בולטים, בדור האחרון לא היה אף תנא שערער על מעמדו של רבי יהודה הנשיא כמנהיג הדור, מה שאיפשר לו לחתום את המשנה ללא התנגדות.

[עריכה | תנאים מרכזיים

[עריכה | שושלת הנשיאות

- הלל הזקן
- שמעון בנו של הלל, לא ידוע עליו דבר.
- בנו, רבן גמליאל הזקן
- בנו, רבן שמעון בן גמליאל הזקן
- רבן יוחנן בן זכאי, מצעירי תלמידיו של הלל.
- רבן גמליאל דיבנה, בנו של רשב"ג הראשון.

- רבי אלעזר בן עזריה, כיהן כנשיא תקופה קצרה כשהשעו את רבן גמליאל.
- רבן שמעון בן גמליאל השני, בנו של ר"ג דיבנה.
- רבי יהודה הנשיא (מכונה "רבי"), חותם המשנה.

מי שהחזיק בתואר נשיא, ורק הוא, נקרא "רבן", כיוון שהוא נחשב ל"רבן של כל ישראל". ר"א בן עזריה לא נקרא כך, כיוון שכיהן רק תקופה קצרה, ורבי יהודה הנשיא, כיוון שכונה "רבי".

[עריכה] תנאים בולטים

לפני חורבן הבית:

- הלל הזקן - עלה מבבל והתמנה לנשיא הסנהדרין
- שמאי הזקן
- עקיבא בן מהללאל
- שמעון בן הלל
- יונתן בן עוזיאל
- רבן גמליאל הזקן

דור החורבן:

- רבן שמעון בן גמליאל הזקן - הראשון מהרוגי מלכות
- רבן יוחנן בן זכאי (ריב"ז)

בין החורבן למרד בר כוכבא:

- רבי יהושע בן חנניה
- רבי אליעזר בן הורקנוס
- רבן גמליאל דיבנה
- רבי אלעזר בן ערך

דור מרד בר כוכבא:

- רבי עקיבא
- רבי טרפון
- רבי ישמעאל
- רבי אלעזר בן עזריה
- רבי יוסי הגלילי

לאחר המרד:

- רבן שמעון בן גמליאל השני
- רבי מאיר
- רבי שמעון בר יוחאי (רשב"י), לו מיוחס ספר הזוהר
- רבי יהודה בן אילעאי
- רבי יוסי בן חלפתא
- רבי אלעזר בן שמוע

חותמי המשנה:

- רבי יהודה הנשיא, חותם המשנה
- רבי נתן
- רבי ישמעאל ברבי יוסי
- רבי שמעון בן אלעזר
- רבי חייא

